

Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta

K 15/2025 vp

Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2024

Kommentoin seuraavassa eduskunnan oikeusasiamiehen antamaa lausuntoa siltä osin kuin siinä on esitetty kriittisiä huomioita:

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon henkilöstömäärä on edelleen hyvin pieni ja toiminto on siten helposti haavoittuva.

TVV: Valvonnan ja siihen käytettävissä olevan henkilöstön määrää tärkeämpää on valvonnan laatu eli henkilöstön toiminnan suuntaaminen valvonnan vaikuttavuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Virheellisyyksiä ennaltaehkäisevään ennakolliseen laillisuusvalvontaan panostaminen on tässä suhteessa jo toteutuneisiin virheellisyyksiin puuttuvaan jälkikäteiseen laillisuusvalvontaan panostamista kustannustehokkaampaa. Jälkikäteinen laillisuusvalvonta on myös kaikkien tiedustelutoiminnan osapuolten oikeusturvan kannalta ennakollista laillisuusvalvontaa ja virheellisyyksiä estävää reaaliaikaista laillisuusvalvontaa jälkijättöisempää. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon nykyinen henkilöstömäärä on tiedusteluvalvontavaltuutetun nykyisten tehtävien ja tiedusteluvalvontavaltuutetun valvottavan toiminnan nykyisen määrän kannalta sinällään riittävä. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon kaltainen henkilöstömäärältään hyvin pieni toimija on kuitenkin haavoittuva, kun tällaisessa toimijassa mahdollisuudet paikata henkilöstön poissaoloja muun henkilöstön toimintaa tilapäisesti uudelleen suuntaamalla ovat rajalliset. Toisaalta lisähenkilöstön hankkiminen pelkässä tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon haavoittuvuuden poistamisen tarkoituksessa ei vaikuttaisi realistiselta eikä tarkoituksenmukaiseltakaan tavoitteelta. Jos tiedusteluvalvontavaltuutetun tehtäväalue laajenisi tai tiedusteluvalvontavaltuutetun valvottavan toiminnan määrä lisääntyisi merkittävästi, tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon henkilöstömäärän riittävyyttä olisi tarkasteltava uudelleen.

EOA: Kun tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisena tarvittaessa toimiva tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon johtava asiantuntija on ollut virkavapaalla siviilikriisinhallintaan osallistumisensa vuoksi ja kun hänen virkavapautensa ajaksi ei ole palkattu ketään, ei tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaista koskevan tiedustelutoiminnan valvonnan annettun lain muutoksen tarkoitus toteudu eduskunnan oikeusasiamiehen käsityksen mukaan täysimääräisesti. Eduskunnan oikeusasiamies pitää toimivan sijaisjärjestelyn puuttumista hyvin ongelmallisena ja huolestuttavana. Jos tiedusteluvalvontavaltuutettu joutuisi jostain syystä jäämään pois virantoimituksesta, tiedustelutoiminnalla ei olisi toimivaltaista valvojaa.

TVV: Sijaisten rekrytoiminen tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon henkilöstöön kuuluvien mahdollisten lyhyehköjen poissaolojen ajaksi on haasteellista, kun osin tiedustelutoimintaan liittyvien korkeiden tietoturvallisuusvaatimusten vuoksi perusteellista perehdytystä tarvitsemattomia, tiedustelutoimintaa ja sen sääntelyä jo valmiiksi tuntevia henkilöitä on tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon ja tiedusteluviranomaisten ulkopuolella vain vähän ja tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon henkilöstön nopeasyklinen vaihtuvuus on epätoivottavaa. Tiedusteluvalvontavaltuutetun perustehtävät on kyetty hoitamaan asianmukaisesti tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon kolmen henkilön voimin ja tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon neljännen henkilön virkavapaus on vaikuttanut lähinnä kehittämishankkeiden, kuten tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon sisäisten työohjeiden laatimisen ja yliopistoyhteistyön lisäämisen, toteuttamisaikatauluihin.

Kun tiedusteluvalvontavaltuutettu ja kukin tiedusteluvalvontavaltuutetun esittelijöistä toimivat valvontakäyntien tekemisen ja tuomioistuinkäsittelyihin osallistumisen kaltaisten tiedusteluvalvontavaltuutetun perustehtävien hoitamisen yhteydessä käytännössä hyvin itsenäisesti ja kun tarve käyttää tiedusteluvalvontavaltuutetun varsinaisia valvontatoimivaltuuksia kiireellisesti on osoittautunut vähäiseksi, esimerkiksi vuosilomista johtuneet tiedusteluvalvontavaltuutetun lyhyet poissaolot eivät ole muodostuneet tosiasiallisesti ongelmallisiksi.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies on aiemmin todennut, että ennakollisen valvonnan on tärkeää pysyä yleisellä tasolla. Ennakollisessa valvonnassa on eduskunnan oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan vaarana se, että tiedusteluvalvontavaltuutettu voi tahtomattaankin vaarantaa riippumattoman ja objektiivisen jälkikäteisen laillisuusvalvonnan, mikäli arvioitavaksi tulee esimerkiksi jokin toimenpide, johon liittyvää mahdollista laintulkintaongelmaa on käsitelty ennakollisessa, vaikkakin yleisellä tasolla pysyvässä valvonnassa.

TVV: Tiedustelumenetelmien käyttöä koskevien päätösten kattavan reaaliaikaisen laillisuusvalvonnan yhteydessä kertyvää yksityiskohtaista tietoa tiedustelutoiminnasta ei ole mielekästä olla hyödyntämättä ennakollisen laillisuusvalvonnan yhteydessä. Jälkikäteisen laillisuusvalvonnan yhteydessä pääosin kanteluiden kautta valvottavasta toiminnasta kertyvä tieto on sattumanvaraisempaa, jolloin se ei tarjoa samanlaista mahdollisuutta rakenteellisten ongelmien havaitsemiseen ja niistä aiheutuvien virheellisyyksien ennaltaehkäisemiseen. Tiedustelulainsäädännön käytännön soveltamisen kannalta relevantit laintulkintakysymyksiä koskevat yleisen tason pohdinnat pohjautuvat todellisiin tai vähintäänkin kuvitteellisiin yksittäistapauksiin.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies pitää tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain mukaisten varsinaisten laillisuusvalvonnallisten seuraamusten käyttämistä hyvänä asiana. Toisaalta käytettyjen varsinaisten laillisuusvalvonnallisten seuraamusten määrää voidaan eduskunnan oikeusasiamiehen mielestä pitää vähäisenä, mikä voi eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan selittyä ainakin osin sillä, mitä tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksessa kerrotaan tiedusteluvalvontavaltuutetun käyttämistä muista valvontatoimenpiteistä kuin varsinaisista laillisuusvalvonnallisista seuraamuksista.

TVV: Tiedustelutoiminnan kokonaisvaltainen ennakollinen laillisuusvalvonta sekä kattava reaaliaikainen laillisuusvalvonta ja siihen liittyvä muiden valvontatoimenpiteiden kuin varsinaisten laillisuusvalvonnallisten seuraamusten käyttäminen vähentävät jälkikäteiseen laillisuusvalvontaan liittyvien varsinaisten laillisuusvalvonnallisten seuraamusten käyttämisen tarvetta. Toisaalta myös ankarinta varsinaista laillisuusvalvonnallista seuraamusta eli asian esitutkintaan ilmoittamista on käytetty, jos tiedusteluvalvontavaltuutetun tietoon tullut asia on sitä edellyttänyt.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies pitää tärkeänä, että laillisuusvalvontaan liittyvä menettely dokumentoidaan, vaikka menettelyyn liittyvästä lisätietojen pyytämisen kaltaisesta valvontatoimenpiteestä ei seuraisikaan varsinaista laillisuusvalvonnallista seuraamusta. Dokumentointi on eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan tärkeää paitsi jälkikäteisen valvonnan täysimääräiseksi mahdollistamiseksi ja tarvittaessa asiaan osallisten virkavastuun selvittämiseksi, myös tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon jatkuvuuden kannalta.

TVV: Tiedusteluvalvontavaltuutetun käyttämät muut valvontatoimenpiteet kuin varsinaiset laillisuusvalvonnalliset seuraamukset ovat lainmukaisuuskysymysten näkökulmasta eriasteisia. Tällaisten toimenpiteiden dokumentointia sekä luokittelua ja tilastointia kehitetään edellä mainitun tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon sisäisten työohjeiden laatimisen yhteydessä. Sisäisten työohjeiden yhtenä tarkoituksena on tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnan jatkuvuuden varmistaminen myös tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon henkilövaihdosten yhteydessä.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksessa käsitellään tiedusteluvalvontavaltuutetun muutoksenhakuoikeutta käräjäoikeuden tiedustelumenetelmiä koskeviin ratkaisuihin. Tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetun toimesta tapahtuva muutoksenhaku voisi tulla kyseeseen lähinnä tilanteessa, jossa tiedusteluvalvontavaltuutettu katsoisi tuomioistuimen ylittäneen selvästi perustuslain tai muun lain mukaisen harkintavaltansa. Eduskunnan oikeusasiamies kertoo, että hänen Helsingin käräjäoikeuteen kertomusvuonna toimittamansa tarkastuksen yhteydessä käräjätuomareiden kanssa käydyssä keskustelussa tuli esille, että käräjätuomarit pitivät hyvänä, jos laintulkintakysymyksiin saataisiin ylempien tuomioistuinten ratkaisuja. Eduskunnan oikeusasiamiehen käsityksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetulla voisi olla tässä merkittävä rooli. Eduskunnan oikeusasiamiehen mielestä tiedustelulakien soveltamisesta olisi hyvä saada ylempien tuomioistuinten ratkaisuja mahdollisissa tulkinnallisissa epäselvyyksissä. Eduskunnan oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetun kantelu-oikeuden käyttö ei edellytä, että tuomioistuin olisi selvästi ylittänyt harkintavaltansa. Kantelun voi eduskunnan oikeusasiamiehen mielestä tehdä myös esimerkiksi ennakkotapaustilanteissa asioissa ja ylipäänsä asioissa, joihin on perusteltua hankkia ylemmän tuomioistuimen linjaus.

TVV: Riippumattomien tuomioistuinten toiminnan valvonta ei kuulu sinällään tiedusteluvalvontavaltuutetun tehtäviin ja toimivaltaan. Tiedusteluvalvontavaltuutettu voi kuitenkin hakea lakisääteisiin tehtäviinsä liittyen muutosta tuomioistuimen tiedustelumenetelmää koskevassa lupa-asiaassa tekemään päätökseen. Tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 7 §:n 1–3 kohdan mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetun tehtäviin

kuuluvat tiedustelutoiminnan lainmukaisuuden valvominen, perus- ja ihmisoikeuksien tiedustelutoiminnassa toteutumisen valvominen sekä oikeusturvan tiedustelutoiminnassa toteutumisen ja siihen liittyvien hyvien käytäntöjen edistäminen. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toimesta tapahtuva muutoksenhaku tuomioistuimen päätökseen tiedustelutoiminnan lainmukaisuuden valvomisen tarkoituksessa voisi tulla kyseeseen lähinnä tilanteessa, jossa tiedusteluvalvontavaltuutettu katsoisi tuomioistuimen ylittäneen selvästi lainmukaisen harkintavaltansa. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvomisen tai oikeusturvan toteutumisen edistämisen tarkoituksessa tapahtuva muutoksenhaku voisi puolestaan tulla kyseeseen myös silloin, kun tiedusteluvalvontavaltuutettu ei katsoisi tuomioistuimen ylittäneen lainmukaista harkintavaltansa, mutta pitäisi tuomioistuimen ratkaisusta poikkeavaa ratkaisua perus- ja ihmisoikeuksien tai oikeusturvan toteutumista edistävää laintulkintaa ja -soveltamista paremmin tukevana varsinkin sellaisessa kysymyksessä, jolla olisi merkittävä ja kulloinkin käsiteltävänä olevaa asiaa laaja-alaisempi merkitys perus- ja ihmisoikeuksien tai oikeusturvan toteutumisen edistämisen kannalta. Asiassa KKO:2025:31 tiedusteluvalvontavaltuutettu haki lähinnä perusoikeusmyönteisen lainluokituksen ja -soveltamisen tukemisen tarkoituksessa muutosta Helsingin hovioikeuden päätökseen, joka koski pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa suojaavan valtiosääntöisen kotirauhan ulottuvuutta. Oikeusturvan toteutumisen edistäminen taas voisi liittyä esimerkiksi tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan ilmoituksen lykkäämisen tai ilmoituksen kokonaan tekemättä jättämisen edellytysten täyttymisen arvioimiseen.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutettu on tehnyt myös laaja-alaisempia teemataarkastuksia sekä apulaistietosuoja-valtuutetun kanssa Suojelupoliisiin yhden yhteistarkastuksen. Tarkastuksen tuloksena Suojelupoliisille annettiin eräitä tietojenkäsittelyn ohjeistamista koskevia suosituksia. Eduskunnan oikeusasiamies pitää tällaisia uusia valvonnan muotoja sinänsä hyvinä. Yhteistarkastusten toimittamisessa ja dokumentoinnissa on kuitenkin eduskunnan oikeusasiamiehen mielestä kiinnitettävä huomiota siihen, kumman kannanotoista kulloinkin on kysymys, varsinkin jos kyse on vain toisen valvontatoimivaltaan kuuluvasta asiasta.

TVV: Tiedusteluvalvontavaltuutetun ja tietosuojavaltuutetun valvontatehtävät ovat osittain rinnakkaiset, mutta valtuutettujen valvontatoimivaltuudet ovat erilaiset. Tiedusteluvalvontavaltuutettu ja apulaistietosuoja-valtuutettu ovat tehneet eduskunnan oikeusasiamiehen mainitseman yhteisen tarkastuksen Suojelupoliisiin ja nyttemmin vastaavan tarkastuksen myös sotilastiedusteluviranomaisiin. Yhteiset tarkastukset on toteutettu tiedustelumenetelmiä käyttämällä saatujen henkilötietojen käsittelyä koskevalla valtuutettujen rinnakkaisten valvontatehtävien alueella. Tällaisten yhteisten tarkastusten yhteydessä tietojen hankkimista koskevasta sääntelystä ja tietojen muuta käsittelyä koskevasta sääntelystä muodostuvaa sääntelykokonaisuutta pystytään tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti hyödyntämällä kummankin valtuutetun erityisasiantuntemusta ja käyttämällä tarvittaessa valtuutettujen toisiaan täydentäviä valvontatoimivaltuuksia. Valtuutetut ovat antaneet Suojelupoliisiin tehdyn yhteisen tarkastuksen yhteydessä rinnakkaisten valvontatehtäviensä aluetta koskevia

molempien valtuutettujen valvontatoimivallan piiriin kuuluvia yhteisiä suosituksia osana tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittamaa ennakollista laillisuusvalvontaa ja tietosuojavaltuutetun rikosasioiden tietosuojalain 46 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn lainmukaisuuden edistämistehtävän suorittamista. Jos yhteisen tarkastuksen yhteydessä olisi tarpeen antaa valvottaville tiedustelumenetelmien käyttöön tai henkilötietojen käsittelyyn liittyviä velvoittavia määräyksiä, kumpikin valtuutettu antaisi omat määräyksensä itsenäisesti oman valvontatoimivaltansa puitteissa.

EOA: Eduskunnan oikeusasiamies toteaa saaneensa tiedusteluvalvontavaliokunnalta käyttöönsä tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksen salassa pidettävän osan. Eduskunnan oikeusasiamiehen mielestä salassa pidettävässä osassa lausutut kannanotot olisi ainakin osin voinut sisällyttää julkiseen vuosikertomukseen.

TVV: Tiedusteluvalvontavaltuutettu on tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 19 §:n 1 momentin mukaisen vuosikertomuksensa eduskunnalle antamisen yhteydessä antanut tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 3 §:ssä ja 18 §:n 2 momentissa säädetyn nojalla tiedusteluvalvontavaliokunnalle vuosikertomusta täydentävän salassa pidettävän selvityksen merkittävistä valvontahavainnoistaan. Tiedusteluvalvontavaltuutetun viestinnän yhteydessä ei ole mielekäästä koetella turvallisuussalaisuuden paljastamisen tai virkasalaisuuden rikkomisen rajoja tiedusteluvalvontavaltuutetun valvottavan toiminnan kohteita, menetelmiä tai suorituskkyjä koskevien tietojen julkaisemisen osalta.

Kimmo Hakonen
Tiedusteluvalvontavaltuutettu